

Интернет -сомона ҳамчун объекти ҳуқуқи граждани¹

Муҳтавои интернет аз сомонаҳое иборат аст, ки тавассути онҳо талаботи истифодабарандагони интернет қонун карда мешавад, барои ҳамин таҳқиқи ин манбаи иттилоот аз нуқтаи назари ҳуқуқӣ махсусан муҳим аст.

Дар луғатҳои мафҳумҳои гуногуни сомона мавҷуд мебошад, масалан: “саҳифа барои ҷойгиркунии маълумот дар интернет бо суроғи худ”², “вебсомона -интишори маҷмӯи маълумот аз ҷониби шахс ё созмон дар саҳифаҳои интернетӣ оиди мавзӯи мушаххас”³, “вебсомона - як ё якчанд веб-сомонаҳое, ки таҳти номи домени муайян гурӯҳбандӣ шудаанд”⁴, “сомона - ин маҷмӯаи иттилоот, ки дорандаи номи мушаххас (номи сомона) буда, дар як ё якчанд сервер ҷойгир шудааст”⁵. Дар луғатномаҳои англисӣ, калимаи «вебсомона» дар бештари ҳолатҳо истифода мешавад. Калимаи “сомона” ҳамчун “ҷой” тарҷума шудааст, бинобар ин ибораи “вебсомона” маънои дақиқи онро дорад, ки яке аз унсурҳои интернет мебошад. Дар адабиёти ҳуқуқӣ мафҳуми “сомонаи интернетӣ” тавассути институтҳои қонунгузори ҳуқуқи муаллиф ё иттилоотӣ тавсиф карда мешавад. П.В. Бабаркин мафҳуми интернет-сомонаро чунин меҳисобад: «ҳамчун таснифи шакли объективии пешниҳод ва созмони ҳуҷҷатҳои электронӣ ва рақамӣ». Аммо минбаъд муаллиф таърифи дигари ин мафҳумро дар шакли зерин ифода мекунад: “сомона- дар моликияти муайяни шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ ё моликияти

¹Маводи мазкур тарҷума ва коркарди ҷузъе аз асари Меликов У.А. (Проблемы правового режима объектов гражданских прав в интернете”. -Душанбе, 2018. -С. 165 -177) мебошад.

² Большой энциклопедический словарь. — М.: ООО "Издательство АСТ": Астрель, 2003. — С. 928.

³ Словарь Кембриджа (Cambridge dictionary). – Режим доступа:

<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/website>

⁴ Терминология. Что такое веб- сайт? (Definition: Web Site What is a Web Site?) – Режим

доступа: <http://actnowdomains.com/web-site-definition.htm>

⁵ Большой иллюстрированный словарь иностранных слов: 17000 сл. — М.:

"Русские словари", 2004. - С. 695.

муштаракӣ якчанд нафар мавҷуд будани технологияи дастрасӣ ба интернет ё ҳуҷҷати электронӣ»⁶.

Дар ҳолати аввал ва дуҷум мавқеи муаллиф нофаҳмо боқӣ мемонад. Ин ҷо савол ба миён меояд: чаро муаллиф ба мо ду таърифи интернет-сомонаро пешниҳод мекунад? Гузашта аз ин, дар тавсифи дуввуми сомона объекти моликият тавсиф мешавад.

В.Б. Наумов қайд мекунад, ки «сомона системаи ҷобачошудаи саҳифаҳою истинодҳои гиперлиникӣ» мебошанд. Саҳифаи сомона дорои суроғаи ягона дар интернет аст ва дар он бо истифодаи фармонҳои HTML навишта шудааст, як навъи барнома буда, вақте ки корбар ба он дастрасӣ медиҳад тавассути ташаккули тасвири саҳифаро назорат мекунад»⁷.

А.Г. Серго меҳисобад, ки «сомона маҷмӯе аст, ки ҳуҷҷатҳои калонматнро (дар шакли html саҳифаҳо ё маълумот дар пойгоҳи хотираҳо), корҳои электронӣ ва таъмини барномавино дар бар мегирад»⁸. Ҳарду муаллиф диққат медиҳанд, ки сомона бо истифодаи фармони забони HTML навишта мешавад. Аммо, ба андешаи мо дигар забонҳои барномасозӣ (PHP, Perl) низ ҳастанд, вақте ки саҳифаҳои сомона хусусияти динамикӣ доранд ва ин забонҳо дар ҳамоҳангӣ кор мекунанд.

Э. С. Басманова дар таҳқиқоти илмии худ ду маротиба мафҳуми вебсомонаро ташаккул медиҳад. Ҳардуи фаҳмишҳо як маъно доранд, аммо дар матнҳо фарқ мекунанд.⁹

Ҳамин тариқ таърифи вебсомона дар адабиёт ва қонунгузорӣ дар асоси хусусиятҳои техникӣ ташаккул ёфтааст. Дар фаҳмишҳои болозикршудаи интернет-сомона асосан ба унсурҳои дохилии он диққати махсус дода мешавад, яъне объектҳои системавии моликияти

⁶ Бабарыкин П.В. Гражданско-правовое регулирование создания и использования сайтов сети интернет: автореф. дис...канд. юрид. наук. - СПб., 2005. - С. 7.

⁷ Наумов В.Б. Право и Интернет: Очерки теории и практики. — М.: Книжный дом «Университет», 2002. — С. 201.

⁸ Серго А. Интернет и право. — М.: Бестселлер, 2003. - С. 93

⁹ См.: Басманова Е.С. Указ. раб. - С. 9, 11

зеҳнӣ ва дигар маводҳои иттилоотӣ, ки дар интернет мавҷуданд. Аммо фаромӯш набояд кард, ки барои фаъолияти сомона, чунин қисмати муҳим ба монанди номи домен ва вебхостинг зарур аст. Одатан алоқаи ин қисматҳо дар асоси муносибатҳои шартномавӣ байни соҳиби сомона, домен ва соҳиби сервери хост ташаккул меёбанд. Масалан, номи домени www.mmk.tj, ва худ сомонро Маркази миллии қонунгузори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сервери хост - провайдер қарор додааст, ки дар асоси шартнома муайян мекунад.

Дар бештари ҳолатҳо сомона ин натиҷаи робитаи на кам аз чор субъект мебошад. Ҳамон субъекте, ки меҳода сомона дар интернет дошта бошад, шартнома бо созандаи сомона мебандад. Баъдан барои ҷой намудан дар интернет оиди гирифтани домен, бо доменқайдкунанда шартнома мебандад. Қадами сеюм барои он ки сомонро бо домени махсус дар интернет ҷой намояд, субъект боз бо хост-провайдер шартнома мебандад. Бо ҳамин роҳ сомона дар интернет дастрас мегардад.

Ҳамзамон субъект имконият дорад, ки сомона созад ва онро дар сеҳри худ ҷой диҳад, пас барои он лозим нест, ки ба муаллифи алоҳида ва хост- провайдер муроҷиат намояд. Аммо чунин субъектон каманд, зеро барои хост- провайдер ва муаллифи сомона шудан донишҳои махсуси касбӣ лозиманд.

Соҳтори дохилии сомона дорои унсурҳои асосии зерин мебошад: қолаб (шаблон) (рамзи манбаъ (исходний ход)), модул ва мундариҷа.

Қолаби вебсомонаро аксар вақт бо варақаи ҳуҷҷати ҳоли муқоиса мекунанд. Онро барои ташаккул додани сомона истифода мекунанд, яъне ҳамчун шақле, ки мундариҷааш пур карда шуда, барои дастрасӣ дар интернет таъмин карда шудааст. Қолабҳо дорои рамзҳои ибтидоии худ мебошанд, ки дар асоси онҳо сохта шудаанд. Маҳз ҳангоми навиштани рамзи ибтидоӣ раванди эҷодкорӣ - сохтани қолаб сураат мегирад.

Шаблонҳо инчунин дорои модулҳо мебошанд. Модул як пораи сомона аст, ки он илова бар маълумоти ибтидоии сомона, имкониятҳои

гуногуни худро васеъ менамояд. Масалан, сомонаҳо аксар вақт чунин блокҳо доранд: баннерҳо, ҷустуҷӯ, бойгонӣ, омор ва ғайра. Модул он шаклест, ки мундариҷааш пур карда мешавад.

Контенти сомона метавонад намудҳои гуногуни иттилоот ва объектҳои моликияти зеҳниро дар бар гирад, аз ҷумла маълумоти оммавӣ, шахсӣ, асарҳои муаллифӣ, фонограммаҳо, барномаҳои телевизион ва радио, аксҳо ва ғайраҳо.

Ҳамин тавр барои кор фармудани вебсомона зарур аст будани на танҳо ҷузъҳои дохилии он (қолаб, модул, мундариҷа), балки унсурҳои беруна (номи домен ва хост), ки ба воситаи он дар интернет дастрас мешавад. Сомона метавонад мисли ҳама гуна асарҳо вучуд дошта бошад, инчунин берун аз интернет, аммо он интернет-сомона намешавад. Барои он, ки он интернет-сомона шавад, ҷойгирнамоии он дар доменҳои номи муайян, дар сервери хост-провайвер гузошта шавад.

Дар адабиёти ҳуқуқӣ, сомона ҳамчун объекти моликияти зеҳнӣ¹⁰, ҳамчун объекти комплекси моликияти зеҳнӣ¹¹, ҳамчун объекти ҳуқуқи муаллиф¹², инчунин объекти ҳуқуқи моликият¹³ ва объекти ҳуқуқи истисноӣ¹⁴ ҳисобида мешавад.

Ҳамаи ин таърифҳоро як нуқтаи умумӣ – вебсомона, ки маҳсулоти мураккаб аст муттаҳид мекунад. Чунин муносибат дар Кодекси граждани Федератсияи Россия инъикос ёфтааст (моддаи 1260). Ба ҳама маълум аст, ки асар объекти ҳуқуқи муаллифӣ мебошад. Мувофиқи моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он", муаллифи маҷмӯа ва дигар асарҳои таркибӣ

¹⁰ Амелина К.Е., Коробец Б.Н., Кравченко А.А. Интернет-сайт с точки зрения категорий интеллектуальной собственности// Науковедение. - 2015. - Т 7. - №5. – Режим доступа: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/internet-sayt-s-tochki-zreniya-kategoriy-intellektualnoy-sobstvennosti.pdf>

¹¹ Минбалеев А. В. Авторское право в сфере массовых коммуникаций. - Челябинск. 2010. - С. 49

¹² Великомыслов Ю.А., Равлик А. В. Пособие по защите Ваших прав в сети Интернет. - 2005. – Режим доступа: <http://allpravo.ru/library/doc2044p0/instrum4935/item4956.html>

¹³ Бабарыкин П.В. Указ. раб. - С. 27

¹⁴ Калятин В.О. Интернет - сайт как объект исключительных прав // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. — 2004. — №2. – С. 25-28.

(таҳиякунанда) дорои ҳуқуқи муайян мебошад. Таҳиягар аз ҳуқуқи муаллиф истифода мебарад.

Ҳамаи ин ҳуқуқҳо ба ҳуқуқҳои моликияти зеҳнӣ ва объектҳои моликияти зеҳнӣ, дар навбати худ, объектҳои ҳуқуқҳои граждани мебошанд.

Мавқеи интернет-сомона дар системаи объектҳои моликияти зеҳнӣ

Пас аз таҳлил ва муқоисаи андешаҳои олимони оид ба табиати ҳуқуқи интернет-сомона, мо ба хулосае омадем, ки сомона як навъи объектҳои ҳуқуқи граждани, яъне асари таркибӣ аст ва дар ин ҷо зарур аст, дида бароем, ки ҳуқуқи муаллиф нисбат ба интернет-сомона чӣ тавр татбиқ карда мешавад.

Пеш аз ҳама бояд қайд кард, ки вақте интернет-сомона сохта мешавад чун қоида бақайдгирии ҳатмӣ барои таъсиси он талаб карда намешавад. Истифодабарии аломати ҳифзии ҳуқуқи муаллиф дар интернет-сомона имконпазир аст.

Далели ташкили интернет-сомона, муайян кардани ҳаҷм ва мундариҷаи ҳуқуқҳои муаллифро талаб мекунад. Дар моддаи 11 Қонуни ҚТ "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он" муқаррар шудааст, ки ношири энциклопедияҳо, луғатномаҳои энциклопедӣ, нашрияҳои даврӣ ва маҷмӯаҳои идомадор, мақолаҳои илмӣ, рӯзномаҳо, маҷаллаҳо ва дигар нашрияҳои даврӣ соҳиби ҳуқуқи истисноии истифодаи ин нашрияҳо мебошанд". Дар бораи интернет-сомона дар ин ҷо ба таври возеҳ баён карда нашудааст. Дар ин бора савол ба миён меояд оё татбиқи ҳуқуқҳои муаллиф нисбат ба интернет-сомона имконпазир аст?

Мувофиқи моддаҳои 15-16 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он, ҳуқуқҳои шахсии ғайримолумулкӣ (ҳуқуқи муаллиф, ҳуқуқи ном, ҳуқуқи бозхонд, ҳуқуқи

ҳифзи эътибори муаллиф, ҳуқуқ ба дахлнопазирии асар) ва ҳуқуқҳои молумулкӣ (ҳуқуқи таҷдид, ҳуқуқи паҳнкунӣ, ҳуқуқи воридот, ҳуқуқ ба намоиши оммавӣ гузоштан, ҳуқуқи пахш дар эфир, ҳуқуқ барои пахш бо воситаи кабел, ҳуқуқи тарҷума, ҳуқуқи коркарди он, ҳуқуқи ба маълумоти умум расонидан) ба муаллиф тааллуқ доранд.

Ҳуқуқи муаллифӣ ва ҳуқуқи ном наметавонанд ба таври айнан ба дорандаи интернет-сомона таалуқ дошта бошад, зеро тариқи қонунгузориӣ ҷорӣ муаллиф танҳо шахси воқеӣ аст. Дорандаи ҳуқуқи ба интернет-сомона метавонад шахси ҳуқуқӣ бошад. Тибқи қонунгузориӣ ношир ҳақ дорад дар ҳама ҳолати истифодаи ин гуна нашрияҳо номгузориӣ худро нишон диҳад ё инро талаб намояд (моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он"). Дар ин ҳо ҳамин моддаро истифода бурдан имкон дорад.

Инчунин ҳуқуқи нашр қардан дар интернет-сомона хусусиятҳои хоси худро дорад. Бояд дар хотир дошт, ки муаллиф агар нахоҳад, метавонад асарҳои худро нашр накунад. Агар соҳиби ҳуқуқи муаллифии интернет - сомона мақомоти давлатӣ набошад, пас ягон гуна саволҳои оиди ин ҳолат пайдо намешаванд. Аммо мувофиқи Консепсияи ташаккули Ҳукумати электронӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати ҚТ аз 30 декабри соли 2011, № 643, тасдиқ шудааст мақомоти давлатӣ дар интернет бояд сомонаашонро дошта бошанд. Дар ин ҳолат онҳо бояд интернет-сомонаашонро фаъл намоянд.

Ҳуқуқ ба дахлнопазирии асар ва ҳуқуқ ба ҳимояи обрӯ низ метавонад аз ҷониби соҳибҳуқуқи интернет-сомона истифода шавад.

Мувофиқи моддаи 15 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он" муаллиф ҳуқуқ дорад аз қарори қаблан қабулшуда дар бораи интишори асар (ҳуқуқи бозхонд), бо шартӣ барқарор намудани зарари ба истифодабаранда бо ҳамин гуна роҳ расонида шударо, рад намояд. Агар асар аллақай нашр шуда бошад, пас муаллиф вазифадор мегардад, ки дар бораи бозхонди он ба омма

хабар диҳад. Инчунин аз ҳисоби худ нусхаҳои гуногуни нашршударо бозпас гирад. Истифодаи ҳуқуқи бозпас гирифтани дар интернет-сомонаҳо баҳснок мебошад. Он вобаста ба хусусияти технологии интернет-сомона аст. Соҳиби он метавонад сомонаи худро маҳкам созад, аммо ин басанда нест, барои он ки маълумотҳои дар сомона буда, дар дигар сарчашмаҳо сабт хоҳанд буд.

Ҳамин тавр, истифодаи ҳуқуқҳои шахсӣ аз ҷониби муаллиф дар робита ба сомонаи интернетӣ на ҳамеша муваффақ аст. Биёед ҳоло бубинем, ки истифодаи ҳуқуқҳои молумулкии муаллиф нисбат ба интернет-сомона чӣ гуна аст. Ҳуқуқи таҷдиди интернет-сомона дар маҷмӯъ баъзе шубҳаҳоро ба бор меорад. Таҷдиди маводҳо аз интернет-сомона имконпазир аст, лекин интернет-сомона бо домен ва хостинг алоқаманданд ва онҳо одатан хакартери динамикӣ доранд. Таҷдиди яқлухти интернет-сомона комилан бефоида аст. Дар адабиёти ҳуқуқӣ қайд шудааст, ки "сабти асар дар воситаҳои электронӣ, аз ҷумла сабти асар дар хотираи компютер низ таҷдиди асар аст"¹⁵. Аммо мо чӣ гунае, ки қаблан қайд кардем, одатан дар майдони интернет-сомонаҳо аз нав чоп кардани маводҳо аз сомона истифода мешавад. Баъзе маводҳо қисмате аз ин интернет-сомона ҳастанд, аз ин рӯ, барои чопи дубораи он иҷозати муаллиф лозим аст, агар ин мавод ба низоми қонунии ройгон истифода бурдан дохил нашавад.

Ҳуқуқи дигари амволии муаллиф - ҳуқуқи намоиши оммавӣ мебошад (моддаҳои 3, 16 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он"). Дар назар доштан зарур аст, ки ҳуқуқи ба намоиши оммавӣ гузоштан танҳо ба асарҳои нашрнашуда ишора мекунад, ё ба маҳдудиятҳои намоиши тижории (пулакии) оммавӣ дахл дорад ва ба ҳуқуқи иҷораи амвол монанд аст. Маълум аст, ки истифодаи ин гуна ҳуқуқ нисбат ба интернет-сомона

¹⁵ Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (постатейный). Часть четвертая / Э. П. Гаврилов, О.А. Городов, С.П. Гришаев (и др.). – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. - С. 168-169.

маъно надорад, ба сабаби он, ки ин интернет-сомона аллакай манбаи дастрас дар шабакаҳо барои омма мебошад.

Истифодаи ҳуқуқ ба намоиши оммавӣ ба вебсомона низ дар маҷмӯъ қобили татбиқ нест. Иҷро бо намоиши асар алоқаманд аст. Интернет-сомонаро дар маҷмӯъ муаррифӣ кардан мумкин нест, барои он ки «иҷро ҳамчун тарзи истифодаи асарҳо барои мусиқӣ, хониши адабӣ, намоиши сахна ва асарҳои аудиовизуалӣ»¹⁶ татбиқ карда мешаванд.

Истифодаи ҳуқуқи воридот ҳам нисбат ба интернет-сомона баҳснок аст. Ҳуқуқи воридотро нисбат ба асарҳои "анъанавӣ" истифода бурдан мумкин, лекин чӣ тавре, ки маълум аст интернет ҳоло дар ҳамаи ҷаҳон қариб, ки дастрас аст, аз ҳамин лиҳоз истифодаи чунин ҳуқуқ нисбат ба интернет-сомона мантиқӣ нест.

Дар моддаи 16 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва ҳуқуқҳои вобаста ба он" ҳуқуқи паҳши телевизионӣ ва тавассути кабел дарҷ гардидаст. Дар робита ба интернет-сомона дар маҷмӯъ, истифодаи чунин ҳуқуқ ғайривоқеист. Якум вақти эфир дар саросари ҷаҳон гарон аст, дуюм ҳеҷ маъние надорад, ки интернет-сомона дар барнома дар эфир ё дар паҳши кабелӣ бошад. Аммо дар ин ҷо вазъи баръакс дида мешавад. Паҳши телевизион ва радио дар эфир ё кабел, тавассути интернет аллакай паҳн шудааст. Масалан, ТВ "Сафина", Шабакаи якум, ТВ "Ҷаҳоннамо" ва ТВ "Баҳористон" онлайн паҳш карда мешаванд -<http://ru.teleradiocom.tj/online-tv/>.

Ҳуқуқ ба тарҷума ва нусхабардорӣ бештар воқеӣ аст. Барои татбиқ нисбати интернет-сомона, агар ҳуқуқи истисноӣ ба интернет-сомона бо шартнома дода шавад, муаллифи нав метавонад сомонаро тарҷума ва ё дигаргун созад.

Ҳуқуқи ба маълумоти умум расонидан, ҳуқуқи махсус мебошад. Онро метавон ҳангоми ҷойгиркунии асар дар интернет истифода бурд.

¹⁶ Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (постатейный)... - С. 171.

Ин комилан барои истифода дар робита бо сомонае, ки ҳанӯз дар он асар ҷойгир нашудааст, имконпазир аст.

Ҳамин тавр ҳангоми истифодаи ҳуқуқҳои муаллиф, ки дар моддаи 16 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳуқуқи муаллиф ва вобаста ба он» пешбинӣ шудааст, дар робита ба интернет - сомона онҳоро дар маҷмӯъ, ба ду гурӯҳ вобаста ба имкониятҳои воқеии истифодаи онҳо тақсим кардан мумкин аст:

- ҳуқуқҳои амволие, ки метавон нисбат ба интернет сомона татбиқ кард (ҳуқуқи тарҷума ва коркард, ҳуқуқи ба маълумоти умум расонидан);

- ҳуқуқҳои амволӣ, ки нисбати интернет- сомона татбиқнашаванда аст (ҳуқуқ ба намоиши оммавӣ, ҳуқуқи воридот, ҳуқуқ ба таҷдид, ҳуқуқи иҷрои оммавӣ, ҳуқуқи паҳши эфирӣ ва кабелӣ).

Ҳамзамон, сомонаҳо вобаста ба мансубияти онҳо, ба сомонаҳои шахсӣ (бештар блогҳо ё сомонаҳои иҷтимоӣ номида мешаванд) ва сомонаи ташкилотҳо (давлатӣ ва ғайридавлатӣ) тақсим карда мешаванд.

Гурӯҳи якуми сомонаҳо ҳамеша саволҳо ва мушкилиҳои ҳуқуқии бештар доранд, нисбат ба дуввум. Вазифаҳои, ки тавассути сомонаҳо ҳал мешаванд, ҳамеша мушаххасанд ва шахсони масъули ин сомонаҳо кӯшиш мекунанд аз доираи дастурҳои худ берун нараванд.

Аммо назди сомонаҳои иҷтимоӣ чунин масъалаҳо гузошта намешавад. Барои намуна, вақте ки шахс субҳ кор мекунад, вай медонад, ки ба кучо равад ва корро аз чӣ оғоз намояд. Аммо вақте ки шахс кор намекунад, вай субҳи барвақт берун меравад ва фикрҳо ва рафтори ӯ ба он равона шудаанд, ки чӣ диққати ӯро ҷалб мекунад ва чӣ ба вай манфиатовар аст.

Ҳамин тавр, дар интернет сомонаҳо мушкилотҳои гуногун пайдо хоҳанд шуд: паҳн кардани суратҳо бе иҷозати соҳибони муаллиф ,таҳқир, тӯҳмат ва ғайра. Гарчанде ки ин гуна мушкилиҳо дар дигар сомонаҳо пайдо гарданд ҳам, аммо аз сабаби он, ки қорашон мақсаднок анҷом дода мешавад, онҳо назорати бештар вуҷуд доранд.

Аммо дар шабакаҳои иҷтимоӣ ҷой ва озодӣ бештар аст. Иштирокчиёни онҳо худро озодтар ҳис мекунанд. Шабакаҳои иҷтимоӣ дар вақтҳои охир сарчашмаи зиёновар на танҳо ба шахсони алоҳида, балки ба тамоми ҷомеа шуда истодаанд. Таъсири ин шабакаҳои иҷтимоӣ ба ҷаҳонбинии аҳоли, хусусан ба ҷавонон, ба қадре зиёновар аст, ки таърих дигар ҳеҷ гуна чунин шакли сӯиистифодаи ақдро намедонад. Аз ин рӯ дар кишварҳои гуногун чораҳои гуногуни пешгирикунанда барои безарар кардани чунин омилҳои манфии сомонаҳо меандешанд.

Блогҳо манбаи нисбатан соддатари иттилоот мебошанд, зеро шахсе, ки блог-сомона сохтааст, масъулиятро ҳис мекунад.

Яке аз мушкилоти асосии шабакаҳои иҷтимоӣ ин аст, ки дар онҳо маводҳои зиёди ғайриқонунӣ гузошта мешаванд ва провайдер ё дорандаи ҳуқуқи муаллифи сомонро дар ҳолати ногувор мегузорад. Аз як тараф, муаллифи сомона оиди ҷойгиркунии чунин маводҳои ғайриқонунӣ намедонад ва дар ин ҳолат иштирок намекунад, аммо аз тарафи дигар, ин дар «минтақаи электрони»-и ӯ рӯй медиҳад ва худи охирон амалан ягон имконият надорад, ки ҳамаи маълумоти дар онҳо ҷойгиршударо бодикқат тафтиш кунад. Бинобар ин дар амалияи байналмилалӣ принсипи «ҷавобгарии гунаҳгоронаро» истифода мебаранд, яъне провайдер барои он чизе, ки агар ӯ намедонист ва набояд медонист, яъне оиди маводҳои ғайриқонунӣ, ки дигар субъектҳо дар сомона гузоштаанд, масъул нест. Агар ӯ дар бораи чунин мавод фаҳмад, пас барои ба дигар шахсон зарар нарасодан бояд чора андешад.

Пешниҳод мешавад, ки ба Кодекси граждани моддаи 1137 (2) бо мамзунӣ зайл илова карда шавад:

«Моддаи 1137 (2). Хусусиятҳои ҷавобгарии гражданию ҳуқуқӣ дар шабака

1. Шахсе, ки моликияти зеҳниро дар шабака мегузорад ва ё ба дигарон имкон медиҳад, ки чунин маводро дар шабака гузоранд ва ё дастрасӣ ба чунин маводро тавассути шабака фароҳам меорад, ки дар натиҷаи он

моликияти зеҳнӣ вайрон мегардад, ҷавобгариро тибқи асосҳои умумӣ ҳангоми мавҷудияти гуноҳ ба зимма мегирад, ба истисное, ки чунин шартҳо дар якҷоягӣ мавҷуд бошанд:

- ӯ истифодабарандагони чунин моликияти зеҳнро инҳоб намекунад;
- ташаббускори паҳн намудани чунин моликияти зеҳнӣ нест;
- чунин моликияти зеҳнро ҳангоми хизматрасонии алоқа тағйир намедиҳад;
- ҳангоми муроҷиат, ӯ сари вақт чораҳо чиҳати пешгирии вайроншавии моликияти зеҳнӣ андешидааст.».

Муаллиф: Маҳмудов Фаридун - ҳуқуқшинос